

Izveštaj o praćenju govora mržnje, diskriminatornog, stereotipizirajućeg i zapaljivog govora u informativnim medijima

u travnju 2016.

Dražen Hoffmann

Zagreb, 24. svibnja 2016.

Travanj je prošao kao mjesec u kojem je proces rehabilitacije ustaškog režima njegovim stavljanjem u ravan s antifašizmom krenuo na velika vrata, i to ne samo na datum uspostave NDH, već općom afirmacijom radikalnog povijesnog revizionizma i negacionizma kao legitimnih društvenih pozicija i interpretacija povijesti. Kao i prije, reakcije vlasti ostale su mlake, jedva vidljive i redovito nedovoljno jasne i nedvosmislene u osudi rehabilitacije nacifašističke NDH, uvijek praćene osudom „svih totalitarizama“ – kao da ijedan drugi totalitarni režim u Hrvatskoj danas nailazi na veličanje.

...ili je tako barem bilo sve dok nisu stigla upozorenja iz inozemstva. Posebni povjerenik američkog State Departmenta za pitanja Holokausta posjetio je Hrvatsku u prvom dijelu mjeseca, istovremeno kad i izaslanstvo Svjetske židovske organizacije. Ovi posjeti izazvali su (ili barem osnažili) osude ustaškog režima od strane institucija vlasti, pa su se tako u predstojećim danima o ustaškom režimu kao zločinačkom znatno eksplicitnije nego prije očitovali i predsjednica Republike i predsjednik Vlade.

S druge strane, osobito nakon ovih posjeta, ostalo je na strani obnašatelja vlasti i u vladi naklonjenim medijima prošireno i negiranje da se ikakva rehabilitacija ustaštva događa te tvrdnje kako se radi o zlonamjernim podmetanjima. Istovremeno s osudama ustaškog režima od strane čelnih osoba vlasti, u školama gostuje Marko Perković Thompson sa svojim ratnim hitom Bojna Čavoglave opremljenim pozdravom *Za dom spremni*, u zagrebačkim romskim naseljima dolazi do neobjašnjenih eksplozija i požara, a okruženje za aktiviste i novinare i dalje se pokazuje kao prijeteće.

Šesta runda GONG-ovog praćenja medija obuhvatila je razdoblje od 1. do 30. travnja 2016. godine, s ciljem identificiranja aktera i medija koji plasiraju diskriminatorne i stereotipizirajuće izjave i napise u javnost te konstatiranja kako su one tretirane.

Uzorak medija uvrštenih u praćenje sastojao se od četiri dnevna lista¹, sedam tjednika², dva izdanja središnjih televizijskih informativnih emisija³, četiri televizijske panel-emisije/talk-showa⁴, jedne radijske emisije s emitiranjem uživo⁵ te sedam internetskih portala⁶. Sadržaji iz svakog od praćenih medija uključeni su u analizu tematskim kriterijem tzv. „svjetonazorskih“, odnosno vrijednosno zasićenih tema koje zauzimaju važna mjesta u hrvatskom javnom diskursu i medijskom prostoru:

1. izbjeglička kriza i migracije u Europi,
2. ljudska prava LGBTIQ osoba,
3. rod i politička participacija,
4. identitet i prava nacionalnih manjina u Hrvatskoj, te
5. rehabilitacija ustaškog režima.

U praćenju su kombinirani kriteriji ovih tematskih područja i naznaka upotrebe problematičnog govora, temeljem korištene definicije utemeljene na Preporuci ministarskog odbora Vijeća Europe No. R(97)20, prema kojoj govor mržnje obuhvaća *sadržaje kojima se izražava, zagovara ili potiče mržnja, diskriminacija ili nasilje, ili koji izruguju, omalovažavaju, ponižavaju, dehumaniziraju ili obezvređuju određene ciljne društvene skupine – ili njihove pripadnike – po određenim zajedničkim značajkama kao što su rasa, boja kože, nacionalno ili etničko podrijetlo, vjera, spol, seksualna orijentacija, imigrantski status ili podrijetlo i slično.*

Praćenjem je identificiran ukupno sljedeći broj potencijalno problematičnih medijskih objava koje su zatim uključene u analizu:

- 11 članaka iz dnevnog tiska,
- 14 članaka iz tjednika,
- 11 članaka s internetskih portala,
- 2 televizijske emisije;

Iz građe koja je obuhvaćena praćenjem, ovdje su izdvojeni slučajevi koji ocrtavaju najeklatantnije primjere neprihvatljivog govora (diskriminatornog, stereotipizirajućeg govora ili govora mržnje) u praćenom razdoblju, uz napomenu kako su se refleksije nekih od njih pojavljivale i u drugim medijskim objavama i polemikama.

¹ 24 sata, Večernji list, Glas Slavonije, Slobodna Dalmacija

² 7dnevno, 24 express, Glas Koncila, Globus, Nacional, Novosti, Telegram

³ Dnevnik 2 (HRT), Dnevnik 3 (HRT)

⁴ Bujica, Markov trg, Otvoreno, RTL Direkt

⁵ U mreži Prvog – Hrvatski radio

⁶ Bilten, Direktno, Dnevno, Libela, Lupiga, Index.hr, Narod.hr

0. Kontekst

Bitka za reinterpretaciju prošlosti u travnju se nastavila i produbila, s nesmanjenim nastojanjima rehabilitacije ustaške NDH kao „izraza vjekovne težnje hrvatskog naroda za vlastitom državom“⁷, pri čemu čak ni ono ALI koje se odnosi na zločinački karakter režima koji je tu državu uspostavio nije uvijek bio prisutan. Kao perjanica revizionizma pojavio se dokumentarni film *Jasenovac – istina* redatelja Jakova Sedlara. Film utemeljen dijelom, kao što se pokazalo, i na fabrikacijama i falsifikatima koji za cilj imaju demonizirati antifašistički otpor i značajno umanjiti razmjere ustaškog terora provedenog u najvećem koncentracijskom logoru u NDH, vrlo brzo nakon prvog javnog prikazivanja započeo je svoj život uz blagoslov visoke politike – i sam je ministar kulture rekao kako se radi o filmu koji je:

...koristan jer govori o brojnim tabu temama. To je najbolji put da se konačno rasvijetle brojna kontroverzna mjesta iz hrvatske povijesti. Cjelovitu istinu u svim aspektima nikada nećemo saznati do kraja, ali je ideal pokušati se njoj približiti koliko god je to moguće.

No, daleko od toga da je u travnju Sedlar jedini revidirao najsramotniju stranicu iz hrvatske povijesti – revizionizam se pokazao plodonosnim u najrazličitijim kulturnim i političkim polemikama, ali najviše u domeni historiografije. Zaredala su brojna javna promoviranja radikalno revizionističke knjige *Jasenovački logori – istraživanja* u izdanju Društva za istraživanje trostrukog logora Jasenovac, a pravi kompendij revizije NDH u zemlju uistinu zavidnog slobodarstva, ekumenizma, kulturnog pluralizma i najviših demokratskih standarda – uz neizbježno poricanje naravi Jasenovca kao ustaškog logora za egzekuciju pripadnika drugih društvenih skupina – predstavlja izvještaj sa skupa "Nezavisna Država Hrvatska – otvoreni razgovor" koji je 11. travnja donio portal Narod.hr. Riječima govornika na skupu **Ivana Gabelice:**

Dakle, to je bila Nezavisna Država Hrvatska, država koja je u naravi bila humana – ali protiv NDH bili su komunisti, četnici, dio HSS-a, Englezi i njihovi saveznici. Uništavali su žilu kucavicu hrvatskoga naroda i u takvim je okolnostima bilo teško preživjeti... To je bila NDH, koje se ne trebamo stidjeti, nego se njome ponositi.

Ova skandalozna glorifikacija kao „humane“ države koja je imala i sustavno provodila rasne zakone predstavlja krajnji cilj trenda radikalnog povijesnog revizionizma koji je proteklih mjeseci zaživio – potpunu rehabilitaciju profašističke NDH kao plemenite i ispravne, pri čemu je teško utvrditi je li zazornije prešućivanje, negiranje ili, najgore od svega, opravdavanje zločina samorazumljiva kvalifikacija.

⁷ Djelomični citat riječi Franje Tuđmana iz 1990. godine, danas omiljen među zagovornicima rehabilitacije ustaške paradržave.

Još malo o kontekstu: Indexovo pisanje o religiji – o kvalifikacijama, uvredama i krivnji za porast nesnošljivosti

Povodom izlaganja tijela bl. Leopolda Mandića u zagrebačkoj katedrali, portal Index.hr objavio je tekst autora Hrvoja Marjanovića pod naslovom **Mrtvaci uživo: Katoličke nekrofilске orgije su najluđi show na HRT-u**. Tekst ismijava štovanje tijela sveca, nazivajući taj događaj „bolesnim showom“, napadajući istodobno praksu katoličke crkve, ali i javne televizije koja događaj uvrštava u svoj program, uz obilje podsmjeha.

Tekst je u najkraćem roku od široke javnosti bio osuđen i višestruko prijavljen Vijeću za elektroničke medije kao govor mržnje. I nema sumnje kako je tekst uvredljiv i šokantan te kako stoji na krajnjoj granici između onoga što bi moguće opravdati slobodom govora te prijelaza ismijavanja prakse jedne vjerske skupine u neprihvatljiv i ponižavajuć oblik govora. No, unatoč tom uvredljivom tonu, tekst ne sadrži i poziv na netrpeljivost prema katolicima kao skupini ljudi. Iako je nesumnjivo da tekst vrijeđa osjećaje dijela populacije katolika te odabirom izričaja ne doprinosi konstruktivno javnoj polemici o vjerskim sadržajima u medijima, i dalje sovjom naravi nije huškački, a jedan je od glavnih uzroka tome činjenica da je hrvatsko društvo vjerski u velikom postotku katoličko.

Je li tekst grub i uvredljiv za mnoge katolike? Nesumnjivo jest.

Hoće li autorovo na uvredljiv način izraženo mišljenje imati društvene posljedice po katolike, stvoriti zazor prema njima i doprinijeti njihovoj marginalizaciji?

Apsolutno neće. I u tome se krije razlikovanje povrede vjerskih osjećaja s jedne te govor mržnje s druge strane. Iako ovakvo pisanje ne doprinosi razini tolerancije u društvu, govor koji proizvodi pravu društvenu štetu pojavljivao se negdje drugdje.

1. Stav Ministarstva kulture: o šakama i odgovornosti za izgovoreno

Vrlo brzo nakon fizičkog napada na književnika i kolumnista Antu Tomića u Splitu krajem ožujka, tim je povodom objavljeno **očitovanje Ministarstva kulture** koje, međutim, nema status službenog priopćenja. Tekst izjave, onako kako su je toga dana prenijeli mediji, prenosimo i ovdje u cijelosti:

„Ministarstvo kulture osuđuje fizičko nasilje i napad na svakog građanina. Ovaj slučaj ujedno podsjeća na važnost odgovornosti za javno izgovorenu i/ili napisanu riječ.“

Ovim je priopćenjem dodan novi prilog litaniji ciničnog odnosa tijela vlasti prema prijetnjama i napadima na intelektualce, novinare i aktiviste koji su se zaredali proteklih mjeseci. I ovoga puta, poruka u temelju šturog priopćenja bila je jasna – sami ste odgovorni za ono što vam se dogodi ako se oglasite o tome kako vlast sužava prostor slobode izražavanja i nastoji zatrti kritičke glasove.

Obrazlažući priopćenje dva dana kasnije, ministar Hasanbegović podsjetio je kako nitko nije reagirao kad je njega Tomić u ranijim medijskim istupima nazvao “retardom i maloumnikom”. No, baš je u tome razlika između pozicije političke moći i pozicije njezine kritike. Onime što je Tomićev navodni krimen – kontinuirana kritika vlasti – ni u kojoj se varijanti ne može opravdati fizički napad, prijetnja,

poziv na izgon ili bilo koji drugi oblik napada. Isto tako, ma kako šokantan, pa i uvredljiv bio govor prema nositeljima vlasti, on je zaštićen kao oblik demokratskog izražavanja neslaganja. Ulični pokušaji ušutkavanja kritike zaista nisu prilika za poziv na odgovornost onih prema kojima je nasilje upućeno.

No, odgovornost neposrednog počinitelja napada ionako je samo djelomična. Suodgovorni za nastanak društva u kojemu kritiziranje vlasti ili pojedinih političkih pozicija sa sobom povlači rizik od nasilja

2. *Jasenovac – istina*: kino-potjernica Jakova Sedlara

Dokumentarni film redatelja Jakova Sedlara *Jasenovac – istina*, premijerno prikazan 4. travnja, temelji se na tezi o ustaškom logoru Jasenovcu kao mjestu poslijeratnog genocida nad hrvatskim narodom od strane komunističkog režima.

No, ono što nije rečeno u razgovoru s redateljem u emisiji *Studio 4* od 5. travnja, jest činjenica da provokativni film završava scenom u kojoj se tvrdi kako navodno neistinom i neuravnoteženom pogledu na Jasenovac (onom široko prihvaćenom – kako se radilo o logoru smrti ustaškog režima, koji je bio aktivan do kraja Drugog svjetskog rata) koji se temelji na hipertrofiranom mitu o ustaškom Jasenovcu:

...pridonose i neki hrvatski političari (...) koji (...) koriste svaku priliku da bi potencirali Jasenovac kao dio kolektivne krivnje hrvatskoga naroda (...) a u tim nastojanjima pridružuje im se i grupa novinara poput...

Ove su rečenice naracije zatim praćene licima i imenima skupine od osam novinara i književnika, koje naracija identificira kao "liberalne ili ljevičarske fašiste", odnosno one koji onemogućavaju širenje navodne istine o Jasenovcu zbog vlastitog zastranjenja.

Izvedbu završetka filma, a osobito taksativni popis javnih podupiratelja „mita o Jasenovcu“, popraćen imenima i fotografijama, teško je protumačiti drugačije nego kao potjernicu za spomenutima, što je osobito problematično kad se uzme u obzir plan širokog prikazivanja filma te brojni kanali na raspolaganju za njegovu distribuciju.

3. *Revival* ustaške ikonografije: o starohrvatskom pozdravu, svetosti i pobjedi nad antifašizmom

Nema prave rehabilitacije niti jednog režima bez reinterpetacije njegove simbolike i uspostave njezinog mjesta u društvu. Na sami 10. travnja – datum osnutka Nezavisne Države Hrvatske 1941. godine – održana je komemoracija 9. Bojne HOS-a u Splitu, s koje je zapovjednik te jedinice **Marko Skejo** uputio apel predsjednici Republike za uvođenje ustaškog pozdrava *Za dom spremni* u službenu upotrebu u hrvatskim oružanim snagama, *kako bi za sva vremena prestala rasprava o ovom svetom hrvatskom pozdravu*.

U emisiji *Bujica* 13. travnja, predsjednik stranke DESNO **Anto Đapić** je ponudio jednostavan odgovor na pitanje kome smeta pozdrav *Za dom spremni* – *protivnicima hrvatske države*, bez komentara o

tome imaju li neki na to legitimno pravo zbog etnički i vjerski motiviranih zločina počinjenih pod tim režimom. A u Bujicu se 25. travnja javio i splitski gradski vijećnik, HČSP-ovac **Luka Podrug**, navodeći kako je to:

...sveti pozdrav pod kojim su vjekovima Hrvati padali za svoju domovinu

i hvaleći se kako [su]:

...antifašiste u Hrvatskoj pobijedili 1995. s pozdravom Za dom spremni, uz 'Hvaljen Isus' i s krunicom oko vrata.

Tek nekoliko dana nakon što su delegacije Srpskog narodnog vijeća i Koordinacije židovskih općina bojkotirale službenu državnu komemoraciju proboja iz Jasenovca, ovakva nastojanja za rehabilitacijom ustaške simbolike, ikonografije i mitologije nisu samo cinična, ona predstavljaju potpuno svjesnu i otvorenu uvredu svim žrtvama ustaškog režima, njihovim obiteljima i potomcima, i to ne samo u jasenovačkom logoru. S tim su pozdravom, naime, doneseni i provedeni rasni zakoni i s njime je živio i funkcionirao cjelokupni ustaški režim, odani kolaboracionistički produžetak nacističkoga. Čak i ako niti jedan drugi argument ne može uvjeriti apologete pozdrava *Za dom spremni* da njihov zahtjev društveno i politički nije legitiman, barem bi to mogla činjenica nastalog međunarodnog pritiska i štete po ugled Republike Hrvatske koju počinjaju njegovom rehabilitacijom.

4. Marijana Petir o novogodišnjim običajima

U emisiji *Bujica* od 4. travnja gostovala je europarlamentarka **Marijana Petir** koja je tek nekoliko dana prije toga, povodom terorističkog napada na aerodromu u Bruxellesu, podigla medijsku prašinu *tweetom* o tome kako je *[naš] Bog pobijedio smrt*. Obrazlažući u kakvom je kontekstu *tweet* bio napisan, Petir je u emisiji govorila i o problematici migracija u Europu i integracije izbjeglica. No, i nakon što je odbacila tezu kako je posrijedi okupacija Europe, ustvrdila je u jednom trenu kako je važno da migranti usvoje sustav vrijednosti društava u kojima žive te da poštuju to što:

...[se] u našem sustavu vrijednosti i našem načinu života žene ne siluju na dočeku Nove Godine.

Ovo nije ništa drugo doli olako posezanje za negativnim stereotipima. Čak i ako zanemarimo činjenicu da se naknadno ispostavilo da su počinitelji zapravo manjim dijelom bili iz redova izbjeglica i migranata, silovanje je kazneno djelo i nije dio sustava vrijednosti niti načina života osoba koja dolaze iz izvan europskih zemalja. Činjenica da su u Kölnu na dočeku Nove Godine počinjena silovanja na koje se ova rečenica referira, nisu valjani protuargument za politiku prihvata izbjeglica. Samo se namjerno može ignorirati činjenica da počinitelji tih zločina imaju konkretna imena i prezimena i ne predstavljaju kulturu u cijelosti, niti se njihova krivnja može pripisati vjeroispovijesti, etničkoj pripadnosti ili osobama migrantskog porijekla u cijelosti.

5. Dnevno.hr – anti-imigrantska politika za domaću publiku

Diskurs karakterističan za europske anti-imigrantske političke opcije i društvene pokrete u drugim zemljama EU pojavljuje se ponekad i u hrvatskim medijima. Tako je u tekstu **Marcela Holjevca** na

portalu *Dnevno.hr* od 6. travnja koji kritički progovara o njemačkim zagovornicima liberalnog režima imigracije, koji zagovaraju multikulturalnost rečeno kako bi Njemačka postala:

...besprizorna država korupcije i nasilja kakvo vlada u zemljama iz kojih imigranti dolaze, i koje su civilizaciji povijesno uglavnom doprinijele trgovinom bijelim robljem i inovacijama na području mučenja, poput nabijanja na kolac.

Nedopustivo je posezanje za stereotipom o zemljama iz kojih migranti u Europu dolaze kao svodivima na barbarstvo i neciviliziranost. Drugi tekst istog autora na istom portalu, onaj od 11. travnja, odvodi nacionalne i rasne stereotipe još dalje, govoreći o norveškom mladiću kojeg je silovao somalski imigrant:

Sredina je uvijek produkt prevladavajućeg načina razmišljanja kod ljudi: Somalija je "mračan dio svijeta" ne zato što je "svijet nepravedan" po Duhu svetome, nego zato jer tamo žive primitivni ljudi čiji IQ u prosjeku jedva doseže polovicu onog u najrazvijenijim dijelovima svijeta. Oni su prilično nisko u evolucijskom lancu, sviđalo se to kome ili ne, i da nisu došli u dodir s razvijenijim društvima u jednom trenutku, ne bi do sad, po vlastitim kapacitetima, poznavali ni kotač. (...) Naše "privilegije" počivaju na stoljećima teškog rada i obrazovanja naših predaka: da smo kuhali u loncu one iz susjednog plemena umjesto da smo gradili katedrale, vjerojatno bi i zapad sad izgledao kao Somalija.

Ovakav asortiman uvredljivih kvalifikacija na račun etničke skupine i čitavog društva iz kojeg ona dolazi predstavlja sve što je pogrešno u polemiziranju o odgovornosti migranata i osoba migrantskog porijekla za kaznena djela. Pozivajući se na osobnu odgovornost – o kojoj se upravo i radi u svakom slučaju počinjenja kaznenog djela – autor problem u istom dahu poopćava na „zaostala“ i „kriminogena“ društva i njihove „potkapacitirane“ pripadnike, u diskursu koji nedvojbeno obilježava rasna diskriminacija.

6. Dodatak: Mržnja 2.0

Komentari ispod članaka o događajima u travnju na internetskim portalima zaslužuju vlastitu rubriku, budući da bez njih nije prošao niti jedan zapaženiji dnevno-politički događaj, a sadržajem pokazuju kako je na nekim portalima politika moderiranja korisničkih komentara, bilo to svjesno ili namjernim odabirom, u najmanju ruku propusna u odnosu na neprihvatljiv govor.

Slijedi pregled komentara ispod članaka na portalima *Direktno.hr*, *Dnevno*, *Index.hr* i *narod.hr* koji su se odnosili na različite događaje, kao što je prosvjed Platforme 112 povodom oslobađajuće prvostupanjske presude Vojislavu Šešelju:

Z I B · Li

Svih 40 ih je trebalo objesiti na trgu i ostaviti ih da se suse kao bakalari za primjer svim veleizdajnicima, cetnicima i sugoslavenima kako ce proci za potkopavanje hrvatske drzave...ali kako

...posjet Toma Henheffera, predsjednika udruženja *Canadian Journalists For Free Expression*:

J B

Kanada je tvoja zemlja, iako ti je prezime zidovsko pa je sasvim normalno da sipas fasizam iz rukava. Tvoji su izmislili fasizm sebe zovete odabrani narod a svi drugi su pola ljudi. Zar isto to nije I hitlerova ideologija. Hrvatska ideologija to nikad nije bila!

...obljetnica utemeljenja NDH:

Di · 5 hours ago

Samo mogu svima zaželjeti sretan Dan Državnosti. To je bila hrvatska država nakon skoro 1000 godina. Drugo je sustav vlasti i uređenja protiv kojeg se uvijek čovjek može buniti da se poboljša ili promieni, ali opravdanja za ukidanje samostalne države 1945. nema.

...odvojena jasenovačka komemoracija u organizaciji Koordinacije židovskih općina i Srpskog narodnog vijeća:

I · 12 minutes ago

Žaloste me postupci židovske zajednice. Stavljaju se u istu ravan kao i Srbi, a ne bi trebali niti to zaslužuju.

V B C · 20 minutes ago

Dabogda se nevratili iz Jasenovca mamu vam jebem provokatorsku..mrš stoko u komore plin je pojeftinio !

I K

Jasenovac treba minirati, najbolje je to izvesti kada je pun "antifasista" koji se mole titu...
ZA DOMSPREMNI!!!

...prosvjedne akcije i medijski istupi koji kritiziraju ministra Hasanbegovića:

h · an hour ago

E pa družo čifute gotovo je s prodavanjem komunističko-čifutskih laži naivnomu narodu hrvatskome.

Čast poštenim Židovima ali ti si zuroffe jedan obični čifut!

H T
Što ovaj bolesni peder izvodi. Zašto ga policija ne sprovede u Vrapče na ličenje elektrošokovima.

Like · Reply · 1 · 3 hrs

M F
sta hoce peder, ako mu se nesvidja u Hrvatskoj, eto moze plesat i pederisat u srbiji, tamo bi ga ziva upalili!!!

Like · Reply · 4 hrs

L
Pederčina ne zna niš nego izvodit performanse i cuclat državni kurac!
Marš u Norvešku nek te naguzi koji Somalijac!

Like · Reply · 6 hrs · Edited

P P F
Zatuci pedera....sa mramornom kitom u šupak...

...te još jedno od utapanja izbjeglica u Sredozemnom moru:

H H
Nije tragedija, nego dobra vijest jer su time spašeni brojni životi Europljana. Umjesto da im se veli da nisu dobrodošli u Europu, da Europljani jedva spajaju kraj sa krajem netko im obećava brda i doline, novac, pičke, kuću i auto.

Like · Reply · 1 · Apr 18, 2016 9:35am

Hi H
400 slučajeva manje ubojstava, pljačkanja, silovanja Europljana. Jer europski političari osim V4 skupine kao dobri Shabbos goyimi provode seobu naroda i plansko ordo ab chao ćifutsko-masonsko uništavanje etničkog i rasnog identiteta Europe što je odavno zamislio Richard von Coudenhove-Kalergi, austrijsko-japanski mješanac.

Korisnički komentari neizostavan su dio *online* medija i omogućuju publici da se očituje o sadržaju članaka afirmativno, kritički i na svaki drugi način, pa i žestoko. No, anonimnost koju Internet pruža može lako biti zloupotrebljena bi se moglo bez rizika proizvoditi neprihvatljivi sadržaj, obilježen i nedvosmislenim govorom mržnje. Iako je članaka svaki dan mnogo, a komentara još višestruko više, nakladnici moraju preuzeti odgovornost za „čišćenje“ sadržaja kakvome ni u kojoj publikaciji nije mjesto – kao i sadržaj novinarskih tekstova koje portali objavljuju, i komentari čitatelja dio su uredničke odgovornosti.

Poanta

Korištenje kvalifikacija poput „starohrvatskog pozdrava“, „napjeva iz opere Nikola Šubić Zrinski“ ili „iskrenog izraza najplemenitijeg domoljublja“ jednostavno su cynične racionalizacije kojima se prikriva činjenica da pozdrav *Za dom spremni* pripada profašističkoj paradržavi NDH te da od te povezanosti nije odvojiv, ma koliko ga se nastojalo prati i izbjeljivati. I sintagma „Sieg heil“ na njemačkom jeziku znači doslovno 'pozdrav pobjedi' i to njezino doslovno značenje nije samo po sebi

sporno. No, njezina je *konotacija* povijesno, politički i društveno potpuno neodvojiva od nacističkog režima čijim je simbolom bila, te je ta sintagma time trajno onkraj rehabilitacije i nikad neće biti oprana od konotacija glorifikacije nacističkog režima. Još je gore ako su zagovaratelji ZDS kao ovdašnje varijante nacističkog pozdrava svega ovoga svjesni.

Neprihvatljivi oblici govora često su oni upereni protiv rodnih, seksualnih, nacionalnih manjina te stranaca, migranata i osoba migrantskog porijekla. Za sve je od ovih skupina karakteristično da zauzimaju pozicije manjina – status Drugoga, a često i izolacije, društvene marginalizacije, ranjivosti pa i dugotrajne izloženosti diskriminatornom tretmanu od strane većinskih skupina i političkih vlasti u društvu. Zajedničke značajke neke skupine, osobito ukoliko su visoko vidljive (poput, primjerice, boje kože ili nepotpunog vladanja jezikom većinske skupine), čine tu skupinu osobito ranjivom.

No, zapaljivi je govor sasvim moguće uperiti i prema pojedincima – neistomišljenicima neovisno o njihovoj grupnoj pripadnosti. Kada se prijetnje i nasilje prema njima počne opravdavati i relativizirati osudom *svakog* nasilja i podsjećanjem da su sami krivi za ono što ih je snašlo, posrijedi je ciničan manevar prebacivanja odgovornosti na žrtvu. I dok je jasno da nema javne polemike bez prozivke nositelja određenih poruka imenom i prezimenom, zlokobno djeluje korištenje formata *popisa* – osobito onoga praćenoga imenima i slikama – kako bi se neslaganje s njima izrazilo. Čak i ako do nikakve eskalacije ne dođe, implikaciju hajke je teško izbjeći. U gorem slučaju, ona je namjerno izvedena ili su za nju namjerno stvoreni preduvjeti.

Napokon, budući da se sa sve češćim diskusijama o govoru mržnje često povlače paralele između diskriminatornih javnih nastupa i verbalnog delikta – ma koliko se to pokušavalo izjednačiti, govor mržnje nije isto što i verbalni delikt. Govor mržnje i njegove izvedenice ne predstavljaju političku kvalifikaciju već stvarno postojeći neprihvatljivi, isključivi, diskriminirajući govor koji za cilj ima nanijeti stvarnu štetu. Govor mržnje najteže pogađa manjine i usmjeren je na unižavanje njihovih identiteta i vrijednosti u društvu. Nemoguće je govoriti o demokratskom društvu u kojem nisu institucionalizirani mehanizmi zaštite prava manjina od opresije i asimilacije, u što spada i sankcioniranje govora mržnje. S druge strane, verbalni delikt je oblik cenzure kritike vlasti, odnosno način da se upravo vlast i politička nomenklatura represijom zaštiti od propitivanja i kritike. Ako išta, ulično nasilje koje se legitimira u obrani pozicija moći izravni je, mada vaninstitucionalni, nasljednik verbalnog delikta.

Za sadržaj članka isključivo je odgovoran GONG te on ni na koji način ne predstavlja službene stavove donatora. Ovaj izvještaj je nastao u sklopu projekta 'Dosta je mržnje!', uz financijsku podršku Fondova Europskog gospodarskog prostora i Kraljevine Norveške za organizacije civilnoga društva, čiji je provoditelj za Republiku Hrvatsku Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva.